

Lausunto
4.7.2014

Lausunto valtiovarainministeriölle koskien metropolilakia valmistelevan työryhmän väliraporttia

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry. kiittää valtiovarainministeriötä mahdollisuudesta lausua metropolilakia valmistelevan työryhmän väliraportista ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Yleistä

Metropolilakia valmistelevan työryhmän raportista käy selkeästi ilmi metropolihallinnon tavoitteet ja syyt, joiden johdosta metropolihallintoon siirtyminen olisi suositeltavaa tiettyjen reunaedellytysten täytyessä. Metropolihallinnolla tulisi olemaan merkittäviä vaikutuksia niin maankäytön, joukkoliikenteen, asumisen kuin sosiaalisen segregaation ehkäisemisen ja kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamisympäristön muutosten kannalta.

Pääkaupunkiseudulla asuu yli miljoona suomalaista. Merkittävän väestönosan muodostavat alle 29-vuotiaat nuoret, joille kohtuuhintainen asuminen, toimiva joukkoliikenne ja vaikuttamismahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä. Liiton vuonna 2012 teettämässä kyselytutkimuksessa ilmeni, että nuoret kokevat joukkoliikenteen yhdeksi keskeisimmistä asioista, joihin haluavat vaikuttaa.

Toimiva yhdyskuntarakenne vaatii ylikunnallista yhteistyötä. Pääkaupunkiseudun eheä yhdyskuntarakenne syntyy päätöksentekijöitä yhteen saattamalla, nuoria unohtamatta.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto haluaa kuitenkin huomauttaa, että olisi ollut tarkoituksenmukaista, että metropolihallintoa valmisteleva työryhmä olisi kutsunut myös nuoria asiantuntijoikseen osana työryhmän työtä. On tärkeää, että äänioikeudettomilla kansalaisilla on mahdollisuus osallistua näin mittavan lainuudistushankkeen valmisteluun jo alusta alkaen. Varsinkin nyt, kun metropolihallinnolla pyritään pitkäaikaiseen ja kestävään ratkaisuun, jolloin vaikutukset näkyvät erityisesti nuorten ikäluokkien kohdalla tulevaisuudessa.

Valitettavaa työryhmän raportissa on, kuten he itse toteavat, että kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ei ole vielä väliraportin julkaisuvaiheessa saatu arvioitua riittävällä tavalla. Perustuslakimme lähtee siitä, että kunnilla on autonomia ja autonominen järjestelmä pohjautuu kansanvaltaiseen järjestelmään. Näin ollen olisi ollut tarkoituksenmukaista, että työryhmä olisi lähtenyt valmistelevaan mahdollista metropolihallintoa juuri kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien näkökulmasta käsin, milloin myös hankkeen etenemiselle olisi jo tässä vaiheessa suurempi legitimitetti.

1. Väliraportissa esitetyt vaihtoehtoiset toteuttamistavat metropolihallinnoksi

Väliraportissa esitetään kahta vaihtoehtoa metropolihallinnon toteuttamiseksi: vähimmäistehtävät-mallia ja laajaa mallia. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto katsoo, että molemmissa malleissa on omat haasteensa nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien kannalta.

Lausunto
4.7.2014

Liitto tarkastelee malleja pääasiallisesti seuraavien näkökulmien kautta: 1) kuinka ne mahdollistavat nuorten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistumisen ja varmistamisen osana metropolihallintoa, 2) kuinka metropolihallinto tulisi vertautumaan mm. kuntalakiin erinäisten viittaussäännösten kautta sekä 3) kuinka nuorten yhdenvertaisuus alueella voidaan taata.

Vähimmäistehtävät-malli pohjautuu ns. pakkokuntayhtymään, jossa ylintä päätösvaltaa käyttää vaaleilla valittava valtuusto, joka valitaan joko käyttämällä yhtä koko alueen vaalipiiriä tai malleja, jotka korostavat alueellista edustavuutta. Tämä malli olisi riippuvaisempi kuntien omasta päätöksenteosta. Tällä tavoin olisi mahdollisesti helpompi korostaa mallin itsehallintomaisuutta ja sitä, että vaikuttavuus lähtee kunnallisista toimijoista itsestään. Näin ollen kunnan tasoilla toimivat nuorisovaltuustot pystyvät välillisesti oman kunnan päätöksenteon kautta osallistumaan myös metropolialueen päätöksentekoon. Mallissa epäilyjä herättää kuitenkin kohtalaisenkin laaja toiminta-alue, jossa on 16 hyvin erilaista ja -kokoista kuntaa ja joiden intressien ja hyvien käytäntöjen yhteensovittaminen voi olla osinkin ristiriitaista.

Laajassa mallissa oikeudellinen muoto olisi laaja itsehallinnollinen järjestelmä, joka on perustuslain mukaan mahdollinen. Laajan mallin hyvänä puolena on mm. se, että sitä kautta kuntalaisten mahdollisuus omia kuntarajoja laajempaan päätöksentekoon mahdollistuu. Tämän kääntöpuolena voidaan kuitenkin mainita, että kuntalaisten etäisyys hallintoon saattaa kasvaa, eikä päätöksiä koeta jatkossa legitimeiksi. Päätöksenteon ja hallinnon etäännyttäminen nuorista on äärimmäisen vaarallista, kun jo tälläkin hetkellä nuorten äänestysaktiivisuus on huolestuttavan matalalla.

2. Molempia malleja koskevat ehdotukset sekä vaihtoehtoisten mallien tarkempi arviointi

Hallinnon ja päätöksenteon järjestäminen

Hallinnon ja päätöksenteon järjestämisen tulee olla nuorisoystävällistä ja sen tulee ennestään lähentää kaukaista päätöksentekoa sen kohteisiin – kuntalaisiin. Pakkokuntayhtymä on itsehallintojärjestelmää selkeämpi järjestelmä, sillä sellainen malli on jo käytännössä katsoen toteutettu Suomen tasolla. Se olisi myös selkeämpi rahoitusjärjestelmän osalta, sillä sen kautta kokonaisveroaste ei nousisi, vaan rahoitus pohjautuisi kuntien maksuosuuksiin.

Vaaleilla valittavan valtuuston on turvatta myös nuorten mahdollisuus osallistua metropolialueen päätöksentekoon. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto esittääkin, että jatkovalmistelussa lainsäädäntöä laadittaessa metropolivaltuuston alaisuuteen luotaisiin erilliseksi toimielimeksi metropolinuorisovaltuusto, jonka tehtävänä olisi edustaa nuoria päätöksenteossa. Mikäli näin ei toimita liitto katsoo, että nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ei voida metropolihallinnossa turvata perustuslain ja nuorisolain hengen mukaisesti. Tällä on entisestään demokratiaa rapauttava vaikutus. Metropolin hallintosääntöön on kirjattava myös erikseen, millä tavalla tämänkaltaisen nuorten vaikuttajaryhmän mahdollisuudet on osallistua myös muiden metropolihallinnon toimielinten työskentelyyn ja päätöksentekoon. Nuoret on otettava välittömästi mukaan lain jatkovalmisteluun.

Lausunto
4.7.2014

Metropolivaltuuston rinnalle nuorisovaltuusto

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ehdottaa, että mikäli metropolihallinto toteutuu, uudeksi toimielimeksi tulee metropolinuorisovaltuusto, joka kirjataan laadittavaan erityislakiin. Metropolinuorisovaltuuston tehtävänä olisi toimia alueen nuorten asiantuntija- ja vaikuttajaelimenä metropolin tehtäväkuvauksessa esitetyissä asioissa. Näin ollen sillä olisi neuvoa-antava, mutta virallistettu asema osana uutta metropolihallintoa.

Nuorisovaltuustot koetaan tällä hetkellä yhdeksi nuorten merkittävimmistä vaikuttamiskanavista (Nuorisobarometri 2013). Näin ollen mallia voitaisiin soveltaa myös metropolihallinnossa.

Metropolialueen nuorisovaltuuston kokoonpano olisi puolet varsinaisen metropolivaltuuston kokoonpanosta. Jäsenet valittaisiin siten, että ne edustaisivat valtuuston alueellisuutta. Näin ollen varsinaiset edustuspaikat jaettaisiin kuntien kesken suhteellisen asukasluvun mukaisesti, minkä jälkeen kunnissa toimivat nuorten vaikuttajaryhmät valitsisivat edustajansa metropolialueen nuorisovaltuustoon. Olisi lähes mahdoton ajatus yrittää järjestää koko metropolialueella vaaleja, joissa nuoret olisivat ehdolla. Onkin tärkeää, että paikallistuntemus ja kosketus oman kunnan päätöksentekoon myös säilyy.

Metropolinuorisovaltuusto valittaisiin kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Näin nuorten ja nuorten vaikuttajaryhmien olisi helpompi perehtyä metropolihallinnossa käsiteltäviin asioihin huolellisesti.

Metropolilainsäädännön tulee toteuttaa myös uuden kuntalain henkeä. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi kuntalaista (HE-luonnos 8.5.2014) nuorisovaltuustot ollaan kirjaamassa osaksi kunnallisen hallinnon järjestämisvelvoitetta. Valmisteltaessa metropolihallinnon erityislainsäädäntöä tulee kiinnittää huomiota siihen, miten viittaussäädännökset valmisteltuun kuntalakiin tullaan toteuttamaan.

Vaalien järjestäminen ja asukkaiden osallistumisen turvaaminen

Asukkaiden osallistuminen on nostettava metropolihallinnon valmistelun keskiöön. Hallinnon tulee olla kansalaisia osallistava. Metropolihallinnolle on luotava aloiteoikeus sen toimivaltaan kuuluvista asioista, jonka on oltava samanlainen kuten kuntalaissa jo tällä hetkellä on (kuntalaki 28§) siten, että myös alle 18-vuotiaat metropolialueen kansalaiset voivat tehdä aloitteita metropolihallinnolle.

Metropolihallinnon lainsäädäntöön tulee ottaa yhdeksi demokraattiseksi vaikuttamiskanavaksi myös kansanäänestys. Aloite kansanäänestyksen toteuttamisesta tulee mahdollistaa alle 18-vuotialle, kuten myös oikeus äänestää alueella toteutettavassa kansanäänestyksessä.

Paikallista osallisuutta tulee vahvistaa. Metropolivaltuusto voi omalla päätöksellään perustaa erilaisia toimielimiä. Olisi järkevää, että metropolihallinnon alaisuuteen perustettaisiin toimielimiä, joilla olisi osittaista budjettivaltaa hallintosäädännössä määrätyissä asioissa ja joiden työskentelyyn myös muut kuin vaaleilla valitut luottamushenkilöt voisivat osallistua. Metropolihallinto voisi olla edelläkävijä avoimuuden lisäämisessä ja poliittisen päätöksenteon ulottamisessa heihin, joita tehtävät päätökset ensisijaisesti koskevat.

Lausunto
4.7.2014

Lopuksi

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto kokee, että pääkaupunkiseudulla on tarvetta ylikunnalliselle yhteistyölle ja päätöksenteolle. Liiton näkemysten mukaan jatkovalmistelussa on huomioitava entistä voimakkaammin kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen metropolihallinnossa. Ei riitä, että keskustelemme hallintomallien paremmuudesta – meidän tulee tietää, mitkä ovat sen vaikutukset alueen kansalaisiin.

Jatkovalmistelussa on myös toteutettava lapsi- ja nuorisovaikutusten arviointi. Nuoret on aidosti otettava mukaan työryhmien työskentelyyn siten, että heillä on mahdollisuus lausua oma mielipiteensä nuorisolain hengen mukaisesti.

Metropolihallinnossa nuorten vaikuttamismahdollisuudet on turvattava demokraattisella nuorisovaltuustolla, joka edustaa laaja-alaisesti metropolialueen kuntien nuoria. Nuorten mahdollisuus vaikuttaa metropolihallinnossa on kirjattava sekä metropolihallinnosta annettavaan erityislakiin että määriteltävä tarkkarajaisesti metropolivaltuuston hyväksymässä hallintosäännössä. Toiminnalle on myös varattava riittävät resurssit niin henkilöstön kuin muun käyttötalouden osalta. Nuorten tulee olla mukana valmistelemassa omaa toimintaansa koskevaa budjetointia.

Helsingissä 4.7.2014

Santeri Lohi
puheenjohtaja

Verna Castrén
pääsihteeri